

1944 Russere på flukt ved Sonvatna

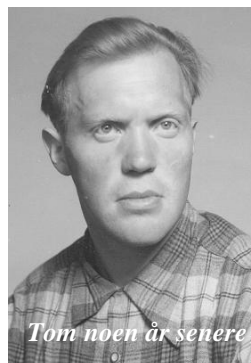
Ei høstuke i 1944 har Harry (d.2003) og Tom Rønnsøsbjørg (f.11.08.1928) tatt seg innover til Huldervolden (skrives med d av eierfamilien) innerst ved Øystre Sonvatnet for å reparere noen madrasser for familien Krogstad. Det var fredag, og de hadde vært på hytta i noen dager-

ei hytte som faktisk deres far, Severin, hadde satt opp. Meningen var at de skulle være på hytta til lørdag. Mens de to brødrene holdt på bak i hytta, og uten at de merke noe, hadde to menn tatt seg inn i hytta på framsiden. De fire møttes plutselig inne i peisestua. Tom skjønnte straks han så de, hva slags folk dette var. Det var russiske fanger på flukt. Den ene kunne vel være ca. 20 år, den andre noen år eldre. Ille tilkommet, og med synlige trekk på matmangel og slitasje gjennom lengre tid. Den ene karen stod med ei bøtte i handa, et fireliters spann full av sopp. Kroppspråk og fingerspråk førte de raskt ut på kjøkkenet, hvor ei stekepanne fantes. Og med en mengde med grovsalt – ble soppen tilberedt. Gjennom den enkle konversasjonen avslørte den eldste av russerne at han trolig hadde en høyere utdanning, da han snakket og markerte på et avisopprykk hva han tenkte i form av formler. Han forklarte at de hadde omtrent levd kun på H₂O og bær i nesten en hel måned. Nå ville de forsøke å komme seg østover.

Russerne ble over til lørdag. Harry og Tom delte maten sin med flyktningene. Tom husker at de ga fra seg sine dødsmerker til oppbevaring natten over. Disse ble gitt tilbake til russerne da de forlot Huldervolden. Tom kan ikke erindre hvorfor det ble gjort på denne måten. Harry ville gi dem en tollekniv, men den ville de ikke ta imot. Den eldste russeren tok kniven og ”stakk den mot brystet sitt”, for på sitt vis å fortelle hva som ville skje dersom de ble fanget av tyskerne med ”våpen” på seg.

Brødrene viste så russerne veien ned mot Stordalen, og så forsvant stakkarene ut av sondalingenes liv, i alle fall konkret, men ikke følelsemessig. Denne lille episoden, som kunne vært hentet fra hvilket som helst dalføre – og sikkert opplevd av flere på lignende vis, har aldri forlatt Tom. I dag bærer han nag til seg selv fordi at han var for ærlig mot eiendomsretten og hytteeieren. Han har aldri

fått fred i sjelen, fordi i hytta fantes det solide sko som russerne så sårt trengte. Men skoene var andres eiendom. ”Jeg kunne ikke stjele de og la russerne få dem”. I ettertid ville nok ingen ha sett på dette som tjuveri, men hos Rønsåsbjørg var de opplært til ærlighet og respekt for andres eiendeler. Det åttende budet vant over ”fornuften” denne lørdagen inne ved Sonvatna. ”Dette har plaget meg hele livet”, sier Tom det til meg med blanke øyner en vakker vinterdag før jul i 2004 på Fossen gård i Forradalen. ”Nei, Tom – bær ikke børa lenger på dine skuldre”, sier jeg – ”uansett hva du tenkte og gjorde, så var det ditt rette valg i den situasjonen du der og da var i”. Og er det ikke slik for de fleste av oss. I ettertid vil alt oftest føles galt uansett hva en gjorde.

Da russerne forlot Huldervolden, var hytta tom for mat. Harry og Tom satte derfor straks ut 8 garn, og enten man tror det eller ikke - de fikk ikke en eneste fisk. Var det straffa for å ha hjulpet sine medmennesker? De måtte pent klare seg på ei eneste brødiskive, som skulle gi dem styrke og næring på hjemveien.

Her inne møtte Harry og Tom russerne i 1944